

postoje k uměleckým otázkám. Kalandra připomněl, že básníkovi nevyhovovalo tažení proti formalismu. Vůči socialistickému realismu prý zaujímal skrytý polemický postoj a dodával, že v Čechách se postupuje příliš úzkoprsě, zatímco na Slovensku mají mnohem tolerantnější stanovisko.

Sovětský poradci neváhali sáhnout i po svědeckých již odsouzených politiků, ať už z luďáckého nebo z demokratického tábora, kteří byli v letech 1939–1948 v centru dění a setkávali se s představiteli KSS. Nyní byli převáženi z výkonu trestu do ruzynské věznice a opětovně vyslýcháni. Patřili mezi ně například bývalý státní tajemník ministerstva národní obrany Ján Lichner či dřívější místopředseda vlády Ján Ursíny⁶¹, který byl dotazován na Novomeského roli ve Slovenském národním povstání nebo na jeho chování během rokování s prezidentem Benešem v Londýně na podzim 1944.⁶² Ursíny výsledky podrobněji popsal ve svých vzpomínkách, kde uvedl: „Opytovali sa ma potom na Clementisa, Husáka a Novomeského. Povedal som im, že sme mali medzi sebou len diferencie, ako má vyzerať štruktúra novooslobodenej republiky.

Novomeský na ceste do Londýna, říjen 1944.

[...] V šiesty deň odpoludňajšieho výsluchu, pred ktorým som sa vrúcne modlil k Pánu Bohu, povedal mi referent, ktorý vystupoval pod krytím číslom 257: „Pán Ursíny, vždyť o vás se tak dalece nejedná, my vás vlastně chceme svědecky vyslechnout o Husákovi a Novomeském.“ Vtedy sa mi ulavilo, lebo som vypozeroval, že nejde o nový súd so mnou. Potom ma už viac nebrali na nočné výsluchy. Dokazoval som im, že ja o Husákovi a Novomeskom nič trestné povedať nemôžem, lebo nič takého neviem. Ilustroval som im priebehy našich rokování o tom, ako má naša oslobodená republika vyzerať. [...] Po každom výsluchu sa písala zápisnica, ktorú som ihneď i podpísal. Len zápisnica o Husákovi a Novomeskom, ktorá mala 36 strán, ostala nepodpísaná pre prípad ďalších eventuálnych dodatkov. I túto som podpísal a bol som rád, že ma v tejto veci už trápiť nebudú.⁶³ Ve skutečnosti Ursíny náporu vyšetřovatelů podleh a 2. března 1950 podepsal protokol, který svou nepravdivou interpretací činnosti obou komunistických předáků v letech 1943–1948 vycházel značně vstříc záměrům tajné policie: „Gustáv Husák a Laco Novomeský svým přehnaným nacionalismem a šovinismem, svými od středivými tendencemi směřujícími k tomu, aby ze Slovenska utvořili stát ve státě [...], byli prakticky v rozporu s politickou linií a zásadami komunistické strany.“⁶⁴

Zvláštní pozornost věnovali příslušníci StB bývalému ministru vnitra Slovenského státu Alexandru Machovi. Zajímali se o genezi jeho vztahů s Novomeským v předmnichovské republice a zvláště o charakter jejich osobních styků v době luďáckého režimu.⁶⁵ Všeobecně se totiž vědělo, že spolu za války několikrát hovořili v situaci, kdy Novomeský u ministra vnitra na pokyn odbojářů orodoval za uvěznění někomunisty nebo se snažil získat informace a vysondovat Machovy názory na aktuální dění. Mach na tyto výslechy po letech vzpomínal s jistou dávkou ironie: „Horvát si ešte pokojne sedel v Budapešti ako veľvyslanec, Clementis v New Yorku ako minister zahraničia, Novomeský, Husák, Okáli ako povereníci a ja som od januára 1950 počúval o nich ako o zradcoch, zločincoch, agentoch. Celkom vážne sa ma pýtali, ako často chodieval za mnou do Leopoldova Novomeský. Keď som dokazoval, že ide o nezmysel, veď Novomeský nie je špendlík, aby ho nebolo vidieť, a predsa ho nikto u mňa na návšteve v Leopoldove nevidel. Ovalili ma dôkazmi, zápisnicami svedkov, ktorí ho videli a vedeli, že išlo o obnovenie Slovenského štátu. Vraj presne deväť ráz bol za mnou a dával som mu rady, na koho sa obrátiť doma i v zahraničí, pokyny, ako odtrhnúť Slovensko. A referent sa čudoval: Veď vám to nemôže škodiť, keď podpíšete. Čo ich bránite? A vlastne práve tým,